

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-knál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Kultúra és missió.

E század eleje óta a setétségben bolyongó pogányokért sokat tett a keresztyénség. A pogányok megtérítése mindig tágabb s tágabb tért nyer, ez mutatja azután a keresztyénség életrealóságát s a missiók áldásos voltát. Valódi keresztyén egyházat*) képzelné az embernek, pogány missiók nélkül nem lehet; mert a mely egyházban élet van, az nem feledheti a setétségben, tudatlanságban tévelygő szerencsétlen pogányokat, kiknek gondját kell, hogy Krisztus vérén megváltott egyház, mely már az evang. áldásában részesül, terjessze ki azokra is, kikért Jézus szintúgy született, élt, szenvedett és végre meghalt a keresztfán.

Nincs a szegény pogányoknak hitebb barátjok a missionáriusoknál és mégis materialistikus irányú korunk némely körei nem akarnak a pogány missióról semmit tudni. A művelődés történelmével foglalkozó elmék kevés elismeréssel adóznak ezen valódi ker. embereknek, kik oly önzetlenül, oly igazán szolgálnak s terjesztik a műveltséget, felvilágosodást. — De az egyoldalú s néha elfogult korítélok szerint, a keresztyénség terjesztésében nincs boldogság, nincsen üdv: hanem műveltté, felvilágosulttá kell tenni a pogányokat, ezt pedig a pogány missióktól várni nem lehet. — A ki e tárgyról nem gondolkodott s vele nem foglalkozik, az talán igazat is ad ezen felületes okoskodásnak, igazat ad s azt mondja, hogy nincs szükség milliókat áldozni távolabbi érdekekért, mikor sokkal közelebb álló érdekeink vannak.**)

Lássuk azért 1. hogy a keresztyénség nélküli műveltség, felvilágosodás mily gyümölcsöket hoz létre? 2. Miként mozdítja elő a keresztyénség a missiók által a valódi felvilágosulást és művelődést?

*) Valódi élő egyház nincs is ily missiók nélkül, ha más-kép nem, legalább fiúléreivel járul. . . itt is kivétel a magyar, még pedig leverően kivétel. Szerk.

***) A keresztyén szellem előtt távolság nem létezik, nyelv, nemzet, tértani határ elenyészik, minket mások, másokat mi, fogadnak testvérekül, s ha kell, segítnek. Szerk.

I.

Hogy a keresztyénség nélküli műveltség, felvilágosodás mily gyümölcsöket hoz létre, mutatják azon államok, melyek műveltek — de pogányok. — Ott van India a kereskedelem, ipar, tudomány, a fejlettség elég magas fokán. De azért mily szeretetlen módon van kifejlődve a kasztrendszer, hogy gyűlöli egyik osztály a másikat. A magasabb osztályban levő lenézi az alsóbb osztályút, szerinte vétek, bűn érintkezni egyiknek a másikkal. — Az előkelő indus nők egybekelésöktől fogva, mely leginkább 12 éves korukban történik, sokszor még korábban, egyedül Z en a n ú j á r a vannak utalva, azon szomorú női lakásra, melyből bútor hiányzik s inkább börtönhöz hasonlít mint emberi lakóhelyhez. Az egész napot e helyen, földön ülve, fecsegéssel s maga cziczomázásával tölti el. Isteneiket a cultusban legaljasabb énekekkel dicsőítik, mely a s z e m é r m e t megöli és b ű n r e ingerel.

Ott van China „a mennyei birodalom“. Ez is a művelt államok közt foglal helyet, idősebb bármely államnál; gazdag, okos törvényei vannak, számos találmányok hazája. De azért a gyenge csecsemőt kitenni, kútba dobni, az öreg munkaképtelen, tehetetlen apát s anyát elevenen eltemetni, hogy ezáltal hozzátartozói a tehertől megszabaduljanak: ez ott nem igazságtalan dolog. Az élettelen imádkozógépeket, melyekre az imák hosszú papirszeletekre vannak leírva s ezt hajtva így imádják isteneiket, vagy pedig aranyozott s ezüstözött papirszeleteket égetnek a pogány papok a bálvány istenek oltárai előtt, így akarván áldozatukat nekik bemutatni. Szegény lelenczek ezrével vesznek, pusztulnak el éhen; de menhelyeket készítenek előregedett állatok számára; kápolnák állítatnak a meghalt elődök lelkei üdvére, míg az életben levő szülők nem tiszteltetnek.

A mohamedán államokban a Korán megengedi az izlam terjesztése érdekében az erőszakot. A megengedett többnejűség által a családi élet megsemmisítetik. — Az érzéki boldog paradicsomi hit náluk alátemeti az erkölcsiséget.

Látjuk az elmondottakból : hogy a műveltség magában véve népeket, nemzeteket nem emel, boldogokká nem tesz; az elenyészéstől meg nem ment. Ott volt a művelt Görögország, ott volt a római birodalom, az elenyészéstől nem volt megmenthető.

A belga király elnöklete mellett 1876-ik évben alakult egy társulat, melynek célja Afrika belsejét kikutatni és azt európai kultúrával, civilizációval boldogítani. A ker. missiókat e cél elérése végett nem hívták fel, sőt kimondották, hogy velök semmi érintkezésben lenni nem akarnak és teljesen mellőzni fogják. Ez nem eredeti gondolat, pogány népeknek kultúrárt vinni keresztyénség nélkül, gyakran megkísérlették ezt holland, spanyol, francia kereskedelmi társaságok. De miként kísérlették meg, s mint érték el a magasztos célt, lássuk.

A chinaiaknak adtak ópiumot, azt az iszonyatos italt, mely következményeiben borzasztóbb a pálinkánál. A szegény kafferek és hottentottáknak adtak fegyvereket, mely által közöttök véres iszonyatos háborúkat idéztek elő. A szegény négerket hazájukból elhurczolták rabszolgáknak távol országokba. A szegény együgyű pogányoktól az érczket elvitték s hagytak helyette európai bűnöket, megtanították, hogy a barátságot miként kell viszonozni rablással, fosztogatással, megtanították, hogy békés falvakat miként kell kirabolni, fosztogatni s leégetni. Déli Áfrikában holland kereskedők a szegény benszülötteket baromi munkára szoriták s befogták lovak s ökrök helyett s rajtok szántottak. Tasmániában a vállalkozó európai felvilágosult kereskedők az ősbentlakókra s a sziget tulajdonosaira hajtóvadászatot rendeztek s így irtották ki az őslakókat. Céljokat elérték, mivel most az őslakók közül még csak hirmondó sincs. A rabszolgakereskedés és a hajtóvadászat rendezése által, daczára az angolok erélyes rendszabályainak, 350 embert vesztek lakosaikból évenként. — Ezért érthető, hogy miért idegenek a pogányok az európai civilizátoroktól, s miért fizetnek gonoszt, gonoszszal. Ez nem lehet másként. — A mondottakat összefoglalva: a keresztyénség nélküli művelődés nem áldásos az emberiségre, ha azt nem a keresztyén vallás által akarjuk terjeszteni, úgy az rosz gyümölcsöt hoz létre.*)

II.

Miként mozditja elő a keresztyénség a missiók által a valódi felvilágosultságot és művelődést?

A keresztyén vallás feladata, az isten képét, mely az emberen eltorzult a bűn által, ismét Krisztus által helyre

*) Dr. Wangemann Berlinből, az egyetemes preszbiteri gyűlésen a missiói szellemtől tartott beszédében mondá többek közt, „egyik veszély rejlik a keresztyénséget előző műveltségben, ő magas tisztelettel csak azon műveltség iránt lehet, mely a keresztyénség nyomain kél.” A keresztyénség alatt nem a zsarnokság által zsibbasztott, hanem az evangyéliomi szabadság által élénkített s emelt alakja értendő. Szerk.

állítani. Így a missió is, testileg, lelkileg nevelője, jóltevője akar lenni egyes épen úgy, mint egész pogány népeknek, nemzeteknek.

Csupán műveltséget, polgárisodást terjeszteni nem főfeladata, hanem mégis önmagától akaratlanul is e célt mozditja elő. A tapasztalás igazolja, hogy valódi műveltség és nevelés karöltve jár. A hova elhat a keresztyén vallás, ott mindenütt iskolák, templomok létesülnek, hol Krisztus életadó tudománya hirdettetik. Az emberek az olvasás és írásban és más hasznos foglalkozásokban taníttatnak. A gyermekek engedelmségben neveltetnek, az öregek munkához és csendes békés állandó élethez szoktatnak. A rabszolgaság eltöröltetik. A nő, ki azelőtt férjének rabnője volt, most a férj segítő társa fog lenni. A ruházat tisztességes lesz, a ház lakályos s a föld termő, s a durvaság, embertelenség helyén, a szelid keresztyéni erkölcsök állnak elő.

Az örökös harcz és torzsalkodás egymás ellen véget ér az egyes emberek között. Az elnéptelenedésnek, gyermekvesztésnek csak ez uton lehet ellentállani s az újjászületés a vad törzs kebelében csak így eszközölhető.

Mi is magyarok azzá a mivé eddig is lettünk, első sorban a keresztyén vallásnak köszönhetjük. Ezt észleljük mai napság a pogány népeknél is. Bámulva látjuk, mit mivel a keresztyénség 50—100 év óta.

Azon művelt keresztyén népek, melyek kebelében a missiói társulatok, a keresztyén vallás terjesztése érdekében keletkeztek és gyámolítva lesznek — ezen népekre nagy anyagi haszon is háramlik. Midőn 1809. az első missionárius Uj-Seelandba átevezett, alig vállalkozott hajós partjain kikötni. Az utazók e sziget lakóitól a maoriaktól féltek mint vérszopó kannibáloktól. Sőt 10 évvel később a hatalmas király Hongi azzal dicsekedett, hogy csatatéren 1000 elesett ember közül 300-at rögtön megettek. Most jól rendezett országutak szelik által a vértől ázott szigetet. Most iskolákban, templomokban jönnek össze gyermekek, ifjak s öregek benszülött lelkészeik hallgatására. Ezelőtt néhány évvel már saját iparczikkeiből, termékeiből kiállítás rendezhettek.

A Sandwich szigeteken e század elején roppant embertömegeket áldoztak fel bálvány isteneiknek vagy vetettek be a tüzokádó hegyek nyilásaiba, hogy bálványisteneik haragját kiengeszteljék. A nép erejét a kéjelgés felémészté — gyermekeikre nem sokat gondoltak. Most keresztyén népe nevekszik föl; szorgalom, rendszeretet, jó nevelés azon gyümölcsök, mely az evang. hirdetéséből előállott.

A déli tengerszigetein, hol 65 évvel ezelőtt csak pogányok voltak, most 300 sziget lakója keresztyén. Kezdetben a kereskedésnek alig volt valami nyoma, most 36 milló forintra teszik azon kereskedelmi czikkeket, me-

lyet a szigetekből egy éven átal kivisznek. Mielőtt a missionáriusok e tér művelését elkezdették, műveletlen pogányok voltak, most 500 ezer benszülött nyer oktatást.

Dél-Afrikában ezelőtt 70 évvel nem mert európai kereskedést üzni; most a missiók által oly nagy befolyással bírnak, hogy 8 nagy kereskedelmi társulat áll fenn. Mily csudás, bámulatra méltó átalakulást idézett elő a keresztyén vallás a setétség eme birodalmaiban!

Ah de sok nehéz óra, sok verejték, türelem, sok köny és szenvedés volt osztályrészők azon missionáriusoknak, kik a kezdet nehézségeivel megküzdöttek. Sokan elvérzetek, martyr halállal multak bár ki, de az ő vérök árán ott az evang. diadalt ült azon körben hol működtek. Büszke harcosok, kevély fejedelmek tették le fegyvereiket s lettek a keresztyénség buzgó apostolaivá.

A mondottakból látható, hogy csak a keresztyénséggel összekapcsolt, vele karöltve járó műveltség áldásos. — Azért valódi művelt ember okszerűleg nem kicsinyelheti a keresztyénséget. A ki ezt teszi s a ki a térítés nagyszerű művéről kicsinylőleg sőt gúnnyal beszél uton-utfélen s a hittérítőt mint rajongó tudatlant lenézi: az elárulja e nyegleségével e téren roppant tájékozatlan voltát; az ily ember szánandó félreértésben, elfogultságban szenvedvén, irántai kötelmünk: érvekkel, szívvvel lélekkel jobbra vezetni gondolatát.

A pogány térítés ügyében nálunk eddig semmi sem történt. Hogy mit tesz Anglia, Skócia, az egyesült államok, Német, Francia, Schweicz stb. művelt nemzetek, azt jól tudják azok, kik a pogány térítés munkájával ismerősek. Az átlátja és érezni fogja, hol a keresztyén hit élő, hol a ker. hit munkás csak oly nemzetek kebelében áldoznak a pogány térítés szent ügyéért

Ott pedig, hol van 2.931,243 helv. hitv. evang. keresztyén, van 2007 gyülekezet és 2017 lelkész — egy ily testület ha a setétben bolyongó szegény pogányokért nem áldoz, nem tesz, ott nincs, nem lehet virágzó élő hit. Ne mondjuk hogy közelebbi egyház társadalmi érdekeink vannak nekünk mint a pogány térítés ügye pl a hazai szétosztott hitfeleinkről való gondoskodás, menházak létesítése stb. ez mind szükséges, de ezt ölelje fel a belmissió. — Ugyde ha a pogányok iránt felébresztettük az érdeklődést népünknel, ha igazán alakitunk magunk között kisebb missiói köröket a pogányok érdekében: akkor áll elő az igazi hitélet s lesz egyházunk munkás egyház. *)

Nekünk keresztyén egyháznak első feladatunk a

*) Valamint az embernek nemcsak egy-két érzékét, tehetségét kell művelni, fejleszteni, hanem öszhangzatosan mindeniket; úgy a társaság, egyház is akkor épen fejlett, ha minden ereje, tehetsége fejleszti. A külmissió a belmissióra, ez viszont amarra, a kettő az érdek és áldozó szellem kifejtésre áldásosan kölcsön hat.

Szerk.

keresztyén vallást terjeszteni a föld pogány népei között. Ennél közelebbi érdekünk nincs és nem is lehet.

Azt belátom, hogy mi magyar egyház egy pogány missió fenntartására még most képesek nem vagyunk, de elegen mégis, hogy valamely prezsbiteri alapon álló társulatot, mely e szent czélt előmozdítja, gyámolítsuk. Ott van pl. a bázeli missiói társulat, ezt Németország, Schweicz, Oroszország tartják fenn, csatlakozzunk ezekhez s áldozunk e szent czél előmozdítására?

Kiváncsi volnék tudni, hogy midőn a panprezsbiteriális egyház egyetemes gyűlésén a pogány és zsidó térítés ügyéről oly lelket emelőleg folyt a tanácskozás, a mi tétlenségünket a térítés ügyében, mivel menté képviselők. *) Vajjon nem fájt neki, hogy nálunk sem a multban, sem a jelenben e részben semmi sem történt.

Jó volna e térre is figyelmünket kiterjeszteni. E lap hasábjain a pogány térítés ügye felett jó lenne talán eszmét cserélni. **)

A szeretet lelke legyen velünk!

Gyöng, 1877. aug. 22.

P o ó r J ó z s e f,
ref. lelkész,

B E L F Ö L D.

Az egyházak új módu csoportosítása s a s. lelkészek sorsa.

Hogy a ref. lelkészi fizetések igen sok egyházban oly csekélyek, miszerint a mai kor igényeihez mérten ily jövedelem mellett a tisztességes megélhetés sincs biztosítva, s annyiaval kevésbé jut évenként néhány fillér könyvek, hirlapok megszerzésére, melyek nélkül pedig a folytonos önképzés — ezen minden lelkészre nézve elengedhetlen erkölcsi kötelesség — kivihetetlen, s nem egyéb mint „pium desiderium“ marad; hogy a lelkészek közül sokan a szó szoros értelmében „arczuknak veritékével eszik kenyérotket“ s szántás, vetésben kénytelenek foglalatoskodni, hogy családjukat fenntarthassák: oly kétségtelen, és sokszor elmondott szomorú igazságok, melyeknek bővebb fejtegetése, bizonyítgatása teljesen felesleges volna.

Hogy az általános védkötelezettségi törvény értelmében a lelkészjelöltek habár — lelkészszé lételők esetén — nem fegyvergyakorlatra, de mindazáltal hadkötelesek: mint országos törvény kétségtelenül ismert.

Hogy az erdélyi ref. egyházkerület területén eddig szokásban volt hittanvégzetteknek a gimnáziumoknál osztálytanító-

*) A hallgatás igazolója, hogy e téren nekünk nincs miről szólni. De a mi nincs, az legyen, ez az alkotás, teremtés követelménye; csak akarjunk: kezdhetünk. Szerk.

**) Ezennel megnyílik e Lap az ezen térre figyelmet fordítók előtt, a kik érzik az apostoli kötelem súlyosságát, nyilatkozzanak. Első kellék a fogékony keblek találkozása. A magyar szellemnek kelet felé kellene utat törni . . . a keleti faj a keresztyén világosság terjesztésére keleten lépjen fel. A mely nemzet géniusa tudományos és nyelvészeti téren Vambéry, Körösi Csoma, é. Magyar Lászlókat szült, egyházi, vallásos téren is képes lehet szent akarat és a nemes törekvést segítő isteni kegyelem folytán férfiakat állítani elő. Üdvözlöm a felszólaló ügybarátot! Szerk.

*

sígra alkalmazása — e hivatalok állandósítása következtében — naponként kevesbül : mások által már elmondott s tapasztalatilag észlelhető.

Ugyanazért legyen szabad egyszerűen elmondanom csekély véleményemet arranézve, hogy ezekből kifolyólag minő intézkedés tételt látnék szükségesnek részben az összes reform. szuperintendentiák, különösen pedig az erdélyi ref. egyházkerületre vonatkozólag.

Hogyha a nép általános anyagi alászállása, mint szomorúvaló, nem állná útját a lelkészi fizetések felebb emelésének s így az egyháztagok buzgóságát ily szempontból igénybe venni lehető volna : akkor egyszerű volna megoldása azon kérdésnek, hogy miként kell segíteni a lelkészek szánandó anyagi állapotán? Ámde jelen körülmények közt egészen más kulcs keresendő e kérdés megfejtéséhez, még pedig olyan, mely az egyháztagok újabb terhelését kikerülve, a vallásos élet hátránya nélkül mindazáltal, némileg bár, a lelkészi fizetések emelését eredményezné. És e mód szerintem az egyházak csoportosítása. E mód más által is volt már ajánlva (mondhatná valaki) ámde ez a vallásos élet hátrányára lenne! Igaz, hogy nem én vagyok első, ki e módot czélszerűnek véleményezem a lelkészi fizetések emelésére, de még ezideig (ha emlékezetem nem csal) nem láttam ez ajánlatot úgy fejtve ki, hogy ennek gyakorlati alkalmazása — az én véleményem szerint is — a hivek lelki gondozásának útjába óriás akadályokat ne gördített volna. Ez pedig nagy mértékben figyelmet érdemlő körülmény!

Napjainkban különben is fájdalommal tapasztalható a vallásos buzgóság enyészete felé sietése s így nemcsak nem szabad oly intézkedések tétele, mely ez áramlatot elősegítné, sőt minden lehető tisztességes mód fölhasználható a vallásos élet fölvirágoztatására, az egyháztagok buzgóságának felelevenítésére. Ezért az egyházak oly módon leendő csoportosítását, hogy egyedül az anyaegyházban legyen helyt lakó lelkész s az affiliált egy-egyházak csakis felületes lelki gondozásban részesüljenek : károsnak tartom a vallásos élet szempontjából, sőt — tekintetbe véve a különböző nemzetiségű lakosokból álló helyeket — káros következésűnek itélem azt nemzetiségi szempontból is, mert kivált az erdélyi részeken sajnos tapasztalható, hogy némely egyházakban mennyire kivetkőztek sok ref. egyháztagok — kik idegen elemek közé ékelődtek — magyarságukból, úgy hogy még anyanyelvöket is majd-majd elfeledék.

Tehát nem kell egyetlen egyházunkat sem kellő lelki gondozás nélkül hagyni, s az egyházak csoportosítása is csak így lehet — szerintem — káros hatástól ment.

Csoportosítani kell a kisebb egyházakat, de oly módon, hogy minden leányegyházba segédlelkész teendő, ki az ott koronként megjelenő — az anyaegyházban lakó — rendes lelkésznek minden tekintetben felelősséggel tartozzék, s ha egy vagy más ügyben utasításokra leendő szüksége, azokat a rendes lelkésztől nyerje. Így aztán a rendes lelkész mintegy felügyelő volna a keze alatti segédlelkészek felett, a segédlelkészek pedig alkalmat nyernének gyakorlatilag képezni magukat a lelkészi teendők körében, még pedig nem oly járszalagon mint jelenleg, mert aki nem próbál úszni, sohsem tanulja az azt meg. De ez ennyiben véve csak új dolgot adna a lelkésznek s így a fizetés mikéntjéről is kell szólanom.

Ha például 4—5 egyház egyesítettik, melyek mindenkében a lelkészi fizetés jelenleg átlag 400 frtra tehető : a rendes lelkész az anyaegyházban a lelkészi fizetést egészen élvezze, a

leányegyházak mindenkébből külön-külön 150 frtot kapjon a lelkészi fizetésből tiszteletdíjúl, s így évi fizetése a rendes lelkésznek 850 — 1000 forintig terjed. Ez összegből az anyaegyházban alkalmazandó segédlelkész-tanítónak fizessen évenként példánl 50 frtot, mely díjért az illető segédlelkész-tanító köteles legyen főnöke távollétében a lelkészi teendőket végezni, a tanításért pedig a tanítói fizetést kapja.

A leányegyházakban alkalmazandó segédlelkészek a lelkészi fizetés azon részét, mely a rendes lelkésznek adandó tiszteletdíjon felül marad, élvezzék, s egyszersmind — hogy ők is megélhessenek — kötelesek legyenek illető helyökön a tanítást is végezni s ezért a tanítói fizetést is ők használják.*) Ez esetben aztán a tanítás terén is képezni magukat illető segédlelkészek, s rendes lelkészszé választatásuk esetén mint iskola-felügyelők előtt a tanítás miben állta nem volna „terra incognita” s így ennek is hasznát vennék. Hogy pedig az ily segédlelkész-tanítói állomásokra annyival is inkább legyenek vállalkozók, szükséges lenne egyetemen létellel hasonló előny gyanánt számíttatnia be az ily állomáson töltött időnek. Sőt abban sem látnék méltánytalanságot, hogy minden lelkészjelölt — ha külföldi egyetemen nem volt — ily segédlelkész-tanítói állomáson 2 évet tölteni köteleztessék, s csak azon esetben nyerjen jogosultságot az ugynevezett elsőrangú s így jó jövedelmű egyházban rendes lelkészszé lehetésre, mert a ki többet fárad, munkálkodik, az a viszonyosság elvéből kifolyólag több jutalomra érdemes. Még egy fizetési ág hovaforrásáról nem szóltam t. i. a lelkészi stóláról. Ez — szerintem — mindig a helyt lakó segédlelkészt illetné, nem pedig kizárólag a rendes lelkészt. Az anyaegyházbeli segédlelkész a lelkészi stólát akkor élvezné, midőn ő végezte a szertartást.

Ezek után már áttérek az általános védkötelezettségnek a lelkész-növendékeket illető törvényére. Az 1868-ik évi XL. törvényezikk 25-ik §-a fölmenti ugyan a papnövendékeket a fegyverviselés alól (ha ugyan mint gimnázialis osztályost nem érte a sorozási év), de azon esetben, ha megszűnnek papnövendékek lenni, vagy ha mint lelkészek a lelkészi pályáról lelépnek, a törvény értelmében „hadi szolgálatra szólítandók.” Ugyde a hadparancsnokságok részéről többször zaklattatásoknak vannak kitéve oly lelkészjelöltek is, kik tulajdonképen nem hagytak föl a lelkészi pályával, hanem osztálytanítókul vannak valamely iskolánál alkalmazásban. Mennyivel jobb volna tehát lelkész-tanító-ágok szervezése, mert ez esetben a lelkészjelöltség nem jöhetne kétség alá, s ha tévedésből megtörténnék is az ily lelkészjelöltek fegyvergyakorlatra szólittatása : egyszerű s gyors lenne a tévedés beigazolása, mint ezt saját tapasztalatomból tudom.

Forró óhajom ez : hadd törlődjenek le a szegény lelkészcsaládok szempilláiról a nyomorsajtoltá bánat könnyecskéjei. Hadd lehessenek a lelkészek nem földművesek, hanem az „Ur szőlőjének hű munkásai.” Legyenek az egyházak virágzók ; lelkész s hallgatók buzgó vallásosak !

D. Lajos.

*) Ma a tanítói tiszt önálló szakszerű pálya, a lelkész maradjon lelkész, a tanító tanító, vagy pedig két szakpályát kell végezni, két oklevéllel lelkész és tanítói, bírnia, különben zavar állhat elő.

Szerk.

Őszinte észrevétel egyházi életünk közérdekében.*)

Ne vegye rossz neven tiszteletességed, ha egy pár észrevételt kockáztatok egyházi életünk közérdekében. Legelőször is nyiltan bevallom, hogy én sem elfogult orthodox, sem vakon haladó modernista nem vagyok, és így feltétlenül sem a pesti, sem a debreczeni iránynak nem hódolok, — mindkettőben szeretem a jót, szépet, boldogítót s igaz krisztusi szellemet, de mindkettőnek tévedései felett sajnálkozom. — Ha csak egyéni álláspontom lenne ez, fel sem hoznám, mert arra semmi súlyt sem volna érdemes fektetni, de felhozom azért, mert nagyon sokan vagyunk azon véleményen, hogy sem egyik, sem másik irányval nem fog egyházi életünk a cél felé haladni, nem különösen azért, mert míg a pesti iránynak megérve nem vagyunk, a debreczeninél többet követel tőlünk a kor, társadalom, egyházunk létalapja: addig lehetetlen egyszersmind át nem látnunk, hogy úgy általános egyházi életünk, mint a lelkes munkálkodás terén először a gyakorlati részt kell regenerálnunk, fokozatosan újjá teremtenünk, — és ha ezzel készen leszünk, akkor fordítsuk nyugodtabban és alaposabban buvárlatunkat vallásos életünk bellényegére, vezérelveire, a melyek ugyan — szerintem változhatatlanok mint azok kútfeje, — de az emberi értelem végességénél fogva törekedni kell azok minél tisztább megismerésére és követésére.

Egyházi életünk most hasonlít azon folyóhoz, melynek partjain a romboló áradások ellen itt figyelő halmok, amott védgátak, máshelyt ideiglenes töltések emeltetnek, a helyett hogy alaposan a folyam medrének okszerű szabályozását végeznék, s ezáltal biztosítanák legelőbb annak rendes folyását. Gyönyörködhetik mind Pestnek, mind Debreczennek néhány vezérférfia öntetszelgéssel abban, hogy egyik vagy másik nézet előharcosa gyanánt minél élesebb cikkeket bocsát világgá ellenfele lefegyverzésére, és gyönyörködik bizonyára még jobban a testvéri viszályon reformált egyházunk örök ellensége a róm. kath. clerus: de annál jobban szomorít bennünket, kiket semmi dicsvágy, semmi hiúság nem bánt, hanem látjuk az elhanyagolt egyházszervezet bomladozását, a testvéri szeretet meghidegülését, a hitetlenség terjedését és vallásos közigazgatásunk szerencsétlen rendetlenségét.

Félek és félünk, hogy épen úgy a pesti, mint a debreczeni hiúság nem fog közeledő lépést tenni a testvéri szeretet jobbával, a minek halogatása pedig minden nappal, sőt minden órával szomorúbbá teszi jövőnket, és alkalmat ad még oly reactionarius felforgató cikkekre is, melyet Bartha M. meggondolatlan hevében inpraktikus szélvagdálásaival közzétett a szatmári lapban, — és a mely habár romba nem dönti is a tisztántúli egyházkerületet, de fájó sebet ejt mindazoknak lelkén, kik szívükön hordozzák egyházi életünk békéjét és óhajtják helyes irányu fejlődését.

*) Már régecskén itt hever e levél nálam; magán válaszóban érintém, hogy közre adni hajlandó vagyok, részint hogy a bírálat előtt Lapunk zárva ne legyen, részint, hogy az őszinte ellenzéknek is alkalmat legyen nyilatkozni. Nem árt, ha a másképp látók is szólhatnak, nem árt a mi kerületünkben sem a jó akaratú ellenzék, valóban nálunk is sok javítani kívánni való van. Mennyiben helyes a Szemlélő felfogása, ítéljenek mások, a vidéki szemlélők is. Ugy látszik kezdenek egy közzéppárt elemei alakulni nálunk, ennek joga van éreztetni magát. Az „Egy Szemlélő“ ur higgadt jó indulatát ne vonja meg attól a mit szeret. — A őszinte szóért nem szabad felgerjednünk. Szerk.

Azt hiszem nem felesleges tudni azt sem, hogy általában minő véleménynyel vannak a vidéken Debreczen felől. — Debreczen magát napnak képzei, mely a magyar reformált egyház egén fénylik, — csak hogy oly nagy benne az önszeretet, annyira magában találja fel egész világát — hogy mi fényét és sugarait látjuk, de éltető melegét nem érezzük. — Én szeretem Debreczent nemcsak azért, mert 11 éves gyermeki és ifjai boldogságom emlékei vannak összeforrva vele, hanem azért is, mert meg vagyok győződve, hogy Debreczenben megvan az anyag, képesség arra, hogy a magyar ref. egyháznak központja, éltető és világitó napja legyen; de megvallom nem látom oly irányban munkálkodni sem mint egyházkerületi központ, sem mint egyházkerületünk főiskoláját, hogy munkásságának általános hatása legyen.

Uraim! önöknek kell arra törekedni, hogy ne csak Debreczenért, hanem az egész egyházkerületért, sőt az egész magyar ref. egyházért is munkálkodjanak, ne ábrándozzunk mi Skóciával, Sveiczczal, más ott a társadalmi élet, éghajlat, vérmérséklet, az idegen növény átültetéséhez nem minden talaj alkalmas, neveljenek önök embereket nemcsak az iskolának, hanem az életnek is, — tanítsanak nemcsak az elméletnek, hanem a gyakorlatnak is, szerettessék meg velők nemcsak Debreczent, hanem a magyar reformált egyházat, — s a központnak rajongó szeretete ne foglalja el az önök szívét annyira, hogy ez érzelemből ki legyenek a távol vidékiek zárva, mert jóllehet egyházi szellemi életünknek fókusa ott van, de ne feledjék, hogy a vidék habár inkább hasonlít is a fő tagjaihoz, — az egész egyházkerületi testnek nélkülözhetetlen része. — Én részemről szívemből óhajtom, hogy Debreczen mielőbb érje el egyházkerületünk terén hivatalának valódi magaslatát!

Végül azon szives kérésem van, hogy a röviden elmondottakat ne méltóztassék sem bírálatnak, sem megrovásnak venni, mert hiszen a legnagyobb jogosultsággal mondhatná: Quis te constituit etc.? hanem egy kis őszinte expectationak, melyet azt hiszem, különösen egy hangadó lap szerkesztője gyümölcsözően fel tud használni.

Egy szemlélő.

K Ü L F Ö L D.**Az összpresbyterián zsinat.**

Esti ülés. Jul. 9.

Elnök: Kintore gróf, szabadegyházi vén Skóciából.

Tárgy: a kontinensi református egyházak Európában.

A gróf elnök egy csinos és rövid megnyitó beszédben felhívja a figyelmet azon sokszoros kötelékekre, melyek a britt és amerikai egyházakat a kontinensiekhez csatolják; biztosítja a kontinensi testvéreket azon érdeklődésről, mely működésök iránt éreztetik, s reményét fejezi ki, hogy a zsinat ülésézése erősíteni lehet hivatva a kontinensi református egyházakat.

Dr. Peltz, New-Yorkból, beszélvén a holland református egyház működéséről az Egyesült Államokban, bizonyítja, hogy alig van valami ügy, mely az átlanti óceán tulsó oldalán bensőbb rokonszenvet keltene, mint a kontinensi egyházak ügye; mert csaknem bizonyos, hogy náluk minden gyülekezetben van egy, vagy kettő, kik azokhoz honi kötelékekkel kapcsoltnak.

Decoppet, Párizsból, a francia nemzeti református egyház részéről mondja, hogy az ő egyházuk fejlődése azért nem

igen gyors, mivel ők Franciaországban nem élveznek oly vallási szabadságot, a minőt ezen országban (t. i. az angol háromegy királyságban) élveznek. Nekik nincs megengedve a törvény által, hogy olvasmányokat oszszanak szét az utcán, vagy nyilvános előadásokat tartsanak különös engedelem nélkül, a mit pedig nagyon bajos megnyerni. Ő úgy gondolja, hogy a legszabadabb ember Párisban egy skót, vagy angol — M'Call, kinek megengedett, hogy számos gyűléseket tartson a munkás osztályokkal és a rendőrfőnök azt mondá egy izben neki, hogy „csak folytassa ön gyűléseit; mert a hol azok tartatnak, ott kevesebb dolguk van rendőreimnek.“ Ha ők szabadon prédikálhatnák az evangyéliomot, sok jót tehetnének; mert az ország különösen belefáradt a római babonába és szomjuhozza az igazságot. A francia nép nem oly rossz, mint némelyek látszanak gondolni. Nem vetette az el az evangyéliomot, hanem csak nem ismeri azt; és ő erősen hiszi, hogy el fog jőni az idő, midőn a francia nemzet protestáns nemzeté lesz. — A francia protestáns egyház a legnagyobb igyekezettel állítja helyre azon protestáns egyházakat, melyek megsemmisítették volt. Ők alakítottak egy evangyélizáló társulatot a protestáns egyházak újra-szervezésére, az egész Franciaországra szólólag. — Decoppet tovább menve, czéloz a francia ref. egyházban kiütött megoszlásra, azt tartván, hogy ép úgy el kell mondania azt, a mi rossz, mint azt, a mi jó egyházunkban. Tudva van, hogy a francia-honi református egyház csaknem két századig meg volt fosztva egyetemes zsinatától. Ennélfogva az egyház egység nélkül, irány nélkül, és tani tekintély nélkül maradt; s talán ezen rendnélküliség következtében sikerült a racionalizmusnak beférkőznie egyházaik nagy számába. Ez sok viszálynak volt kútforrása; de Istennek hála! a jó ügy sikeresen halad elő. A rationalista párt elvesztette hitelét szélsőségei folytán és ő teljesen bizonyos abban, hogy az egyház képes lesz jövőre folytatni haladását s kiérdemelni a tiszteletet. A miben nekik a testvér presbyterián egyházak segélyére szükségök volna, az a belmissiói munka fejlesztése.

Van Scheltema, Hollandiából, nem tartja szerencsésnek magát annak elismerésében, hogy a holland református egyház és a racionalizmus neve csaknem synonymmá lett; de még inkább nem tartaná magát szerencsésnek, ha csaknem negyven évi lelkészkedése után nem utalhatna sok fénypontra is azon egyház történelmében. Nos! van náluk naturalizmus és versengés; de van másfelől hit is. Midőn ő lelkésszé lett, csak egy missiótársulatuk volt, és most van öt; csak egyetlen volt náluk a keresztyén ifjak társulata, és most olyanok nemcsak városaikban, de falvaikban is vannak; csak két, vagy három vasárnapi iskolájok volt, és most van egy vasárnapi iskolai egyletük, mely 400 iskolát, 3000 tanítót és 70,000 tanítványt foglal magában. Ők imádkoznak, hogy a holland egyház foglalhassa el ismét azon helyet, melylyel az egykor a világ egyházai között birt.

Charbonnier, a waldensi egyház moderátora, Olaszországból, mondja, hogy ő a waldensi egyházat képviseli, mely legrégebb presbyterián egyház a világon. A waldensi egyház már sokkal a reformáció előtt presbyterián volt. Az ő egyházuk Olaszországban valóban kicsiny egyházzá redukáltatott a mult időkben, és bár szegény e világ javaiban, de gazdag volt hitben és martyrokban sok századokig. Gyülekezeteik az Alpesek völgyeiben, Piemont és Lombárdia síkjain s Európa több más országaiban szórátának szét. A sok üldözések között legkegyetlenebbek és legpusztítóbbak voltak azok, miket 1535. és

1686 között szenvedének. — Ez időkben gyülekezeteik száma sok százzal tizenháromra redukáltatott. — Jelenleg mintegy 16 gyülekezetök van a völgyekben és mintegy 40 Olaszország más részein. A waldensi egyház kitünő jellemvonása, hogy mindig bibliai egyház volt. Történelmileg egy waldensi ember annyit jelent, mint bibliai ember. A waldensi egyház másik jellemvonása — mondja továbbmenve Charbonnier — a missiói szellem, melytől az mindig át volt hatva. Az ő időkben a waldensi egyház zsinatai hittérítőket küldtek ki, utazni és prédikálni az Isten igéjét s mindig egy öreg és egy ifju embert küldöttek együtt utazni s utazásuk tartott két évig. Működésök tere nem csupán Olaszország volt, de csaknem egész Európa. Hittérítőik Olaszországon kívül elmentek déli Franciaországba, Picardiába, Csehországba. Egyházuk kormánya mindig presbyteri volt. Ők nem hiszik hogy a presbyterianismus preservativa volna minden baj ellen; de azt tartják, hogy az a legírásibb és legalkalmasabb, az egyházat fentartani a tan és élet tisztaságában. Lelkészeik — mondja ő továbbmenve — mindnyájan tiszta evangyéliomi irányuak, és ha valamikor egy közülök nem volna az, a minék kell lennie, ő nem maradhatna többé közöttük, hanem el kellene onnan válnia.

A Lord elnök a gyűlés legmélyebb érdeklődését fejezi ki mindazok iránt, miket a waldensi egyház moderátorától hallának. Ők nem vonnak le semmit Isten működésének becséből Olaszország többi egyházaiban, de az ő szívök mégis a waldensiek kellemes völgyeiben pihen meg. Teljes szívökből kívánják, hogy adjon Isten segedelmet a waldensi egyháznak!

Rochedieu, Brüsseltől, mondja, hogy azon egyház, melyet ő képvisel, oly országban nőtt fel, mely méltán nevezhető mártyság mezejének. Nincs egyetlen kö sem fővárosuk utcáin, melyet ne festett volna kiontott vér a polgári és vallási szabadságért folyt küzdelemben. A reformáció nagy haladást tett náluk, mielőtt az lesújtatott volna az Alba herczeg által vezetett durva üldözések által. Csak három, vagy négy kicsiny egyház élte túl a rettentő próbáltatást; de azok fenntartották s áthagyták örökül a jelenre is az evangyéliom dicső ősi tanait. Ők össze voltak kötve a hollandi református egyházzal, 1830-tól belga egyházat képeznek. Az egyház presbyterián elveken van szervezve. Van évenkénti zsinatjuk, mely Brüsselen találkozik és egy missiói bizottságuk, mely időközönként ül össze. Van 13 iskolájuk, 35 tanítójuk, és 1400 tanítványuk s 18 lelkészök. Tapasztalták a lelki szunnyadás korszakát; de élték az ébredés és javulás idejét is. Most bizonyára a javulás útján vannak; mert míg előbb „evangyéliomi többségük“ volt, most mintegy „evangyéliomi egységük“ van. Belgium a romanizmus citadellája; de a szabadság védőfala is. Nekik, mondja ő, szükségök van az összes presbyteriánok rokonszenvére nagy küzdelmeikben.

Campbell, Stracathroból, mondja, a ma esti tárgyalásból kinyilvánult, hogy a presbyterián egyház a kontinensen nem pusztán helyi intézet, nem szorítkozik pusztán valamely országra, vagy népre. Ha valaki azt hitte volna, hogy a presbyterián protestánsizmus többé vagy kevésbé kizárólag az ő saját külön egyházában összpontosul, annak most csalódnia kell — kellemesen csalódnia. Ha valaki azon protestáns testvéreik közül, kik nem presbyteriánok, úgy tekintették volna az ő egyházpolitikájokat, mint a mi csupán egy nemzetiség, vagy faj, vagy faj-rész természetének felel meg, mint p. o. csak a skótokénak, az északi irhoniakénak, az egyesült állambeliakénak és a britt gyarmatokénak, annak is csalódnia kell most ezen zsinat folya-

mának láttakor. Campbell tovább menve hangsulyozza, hogy a kontinensi református egyházak különösen megérdemlik rokonszenvedőket, támogatásukat mindannyian, de kiváltképen azok, melyek nyílt, vagy titkos üldözés alatt vannak. A britt és amerikai presbyterián egyházak fizessék le erővel és jóléttel megáldottabb helyzetök kiváltságaiért a hála adóját azon kontinens egyházai segélésében, honnan az ő ősatyáik is vették vala a református hitet. Ha meggondolja az ember azon befolyást, mit a kontinensi nemzetek gyakorolnak az egész világra, csaknem lehetetlen el nem ismerni a református hit ottanvaló előhaladásának fontosságát; míg másfelől idevonatkozó kötelességek teljesítése reájok is áldást hozand. Szónok végül a következő háttározatot indítványozza:

„A zsinat örvend, hogy tagjai oly sok képviselőt foglalnak magukban az európai kontinens presbyterián egyházai részéről. Tekintetbe véve, hogy azon nehézségek, mikkel többen, ha nem mindnyájan, ezen egyházak közül, találkoznak az ultramontanizmus és hitetlenség támadásai részéről, valamint más okokból folyólag, jogosultakká teszik ezeket a zsinat különös érdeklődésére és rokonszenvére; és tekintetbe véve azt is, hogy a zsinatra nézve lehetetlen rendes ülésein fogadni a kontinensi képviselők és társképviselők részéről azon nyilvános információt illető egyházaikra vonatkozólag, a mit a zsinat óhajt nyerni és a mit a képviselők kívánhatnak adni, — a zsinat megbizsa az ügybizottságot egy külön bizottság kinevezésére oly célból, hogy értekezék a zsinat részéről a kontinensi képviselőkkel és társképviselőkkel és vegyen tőlök oly információt, minőt azok adhatnak.“

Maclagan, edinburghi vén az indítványt egy tartalmas és lelkes beszédben, melyben mély rokonszenvet és érdeklődést tanusít a kontinensi egyházak küzdelmei iránt részint a pápasággal, részint pedig a rationalizmussal, hitetlenséggel szemben, hathatósan pártolja s az egyhangulag el is fogadtatik.

Szóltak még Fliedner, ki a Spanyolországban folyó missziói munkát, az ottani nehézségeket a pápizmussal szemben, ismerteté, s a spanyolhoni misszióra az összes presbyterián egyházak fokozott érdeklődését és segélyét kéré; továbbá Louitz, Mensböl, ki a reformáció egyházait az Alpok hegyei közül képviseli, jelezvén azokról, hogy hívek maradtak az ősi hithez, ismertetvén működésöket és ajánlván egyházaikat a zsinatban képviselt egyházak rokonszenvébe, imába és segélyébe; és végül Cabrera, a spanyol keresztyén egyház képviselője, jelezvén, hogy egyházuk 40 gyülekezetből áll, és minthogy ők képezik a legifjabb és legszegényebb presbyterián egyházat, lehet némi joguk arra, hogy a többi egyházak kedvence legyenek — s ezzel az ülés véget ér.*)

Ö t ö d i k (u t ó s ó) n a p.

Reggeli ülés. Jul. 10.

Elnök: Dr. Kerr, Alleghanyból.

Tárgy: **presbyterián irodalom és a sajtó.**

Bizottságok neveztetvén ki a külföldi missziók s a statisztika-ügy kérdésében és egyéb előzetes teendők is végeztetvén, a napirend tárgyát

Lorimer tanár, Londonból, nyitja meg, értekezvén a „presbyterián irodalomról.“ Értekezésének kezdetén

*) Ez ülésre volt kitűzve a magyar képviselő előadása is, de az ido éjjeli 11 óra felé járván, ez valamint több kontinensi képviselő meghallgatása más napra maradt. Szerk.

Lorimer tanár czéloz azon magas és befolyásos helyre, melynek a presbyterián irodalom terén a presbyterián egyház történelme számára kell igényeltetnie. Ezen történelemben sok kívánni való vár betöltésre s ma nagyobb könnyüség állnak azok betöltésére, mint álltak kézügyben valaha ezelőtt. Időszerű és becses szolgálatot tenne ezen zsinat nemcsak az egyházi irodalomnak, de az egyházi életnek és hatalomnak is befolyás értelmében, ha segítségül jőne azon nagy munkához, a mely teljessé tenné egy oly egyház történetét, mely oly nagy szerepet játszott a multban, melynek oly nagy része van a jelenkor egyházi működésében és befolyásában s mely magában hordja azon rendeltetését, hogy nagy részhez tartson igényt a jövő egyházának hatalmában és hasznosságában. Lorimer tanár tovább menve érdekes rajzot ad a történelmi irodalom fejlődéséről a protestántizmussal és presbyteriánizmussal kapcsolatban Franciaországban, Hollandiában és Helvéciában s valamint a piemontvölgyi egyházzal kapcsolatban. Röviden összegezi a presbyterián történelmi irodalom fejlődését Angliában is, különösen azon tényre irányozván figyelmét, hogy a presbyterián történelem ezen nagy és fontos (t. i. angol) összefüggésben senki által nem iratott meg és hogy azok, kik e tárgyban irtak, episcopálisták, vagy independisták voltak s oly személyek, kik a presbyterianizmussal nem rokonszenveztek. Igen megjegyzésre méltó tény — mondja ő — hogy a presbyterianizmus történelme Angliában sohasem mutatott fel elkülönített alakban önmaga által, hanem mindig csak úgy, mint az angol nonconformistaság szélesb tárgyának egy része. — mi a dolgok oly állapota, a mi teljesen nem elégit ki még pusztán irodalmi szempontból sem, és még kevésbé az egyházi szükségekre vonatkozó tekintettel. Nem meglepő tehát, hogy sok kívánni való van ezen irodalom terén. Az angliai presbyterianizmus hanyatlásának egész történelme, mint egybefüggő kritikai előadás, még mindig megírásra vár. Jelezvén más kiváló desiderátumokat is az angol presbyterianizmus történelmében, melyek betöltésre várnak, Dr. Lorimer referál egy érdekes könyvről is, melyet ő Genfben látott „az angol egyház könyve“ czimmal, megjegyezvén, mint tény, a mi soha nem volt ezelőtt nyilvánosan közzétéve, hogy az maga Knox János kézírásával iratott. E könyvben látta ő felemlítve, hogy azon időben a vének és dékánok évenként választattak; és hogy Knox Jánosnak egy gyermeke a Kálvin János keresztapasága mellett kereszteltetett meg.

La g i e r röviden szól a zsinathoz a Vaudcanton presbyterián irodalmáról.

Dr. Schaff, New-Yorkból, a következő indítványt proponálja: „A zsinat méltányolván annak fontosságát, hogy teljes információ nyeressék a presbyterián egyházak történelmének létező desiderátumai felől s azon anyagok fontosságát, melyek azok betöltésére használhatók, megegyezik egy csekély számú bizottság kinevezésében, mely élén Dr. Lorimerrel, Londonból, levelezésbe bocsátkozzék ezen kérdésben a szövetségben képviselve levő presbyterián egyházak összes ágaival és jelentést készítsen a nyerendett információ felől a zsinat jövő összeülésére 1880-ban.“

Mitchell tanár, St. Andrewsól, pártolván Dr. Schaff indítványát, örvend azon, hogy Dr. Lorimer látta Genfben azon könyvet, melyről referált, mely nagy gonddal megőrizteték; és ő méltónak tartja a zsinatra nézve, hogy biztossítsa azon könyv kiadását.

Dr. Begg, Edinburghból. A mi a sajtót általában véve

illeti, az hatalmas intézmény. Ő nem mondja, hogy az hatalmasabb a szószéknél. Azt mondják az emberek, hogy a szószék elvesztette hatalmát. Igenis, sokan azon emberek közül, kik azt elfoglalják, elvesztették hatalmukat; de a szószék, ő úgy hiszi, oly hatalmas most is, mint bármikor és ha a szószéknek meg van adva a magáé, az szerinte most is hatalmasnak bizonyul mindenhol, mint a jó közege. Megjegyzésre méltó, hogy a sajtó a reformáció korában kelt nagyobb életre és hogy a reformátorok nagy munkájuk végzésében nagyrészt a sajtó használata által arattak sikert. Maga Knox annyira át volt hatva a sajtó közegiségének fontossága felől, hogy hozzáadásul prédikálásához és egyéb működéseire megírta és kiadta saját történetét. Krisztus egyháza ne becsüljön kevésre egy oly hatalmas közegiséget, minő a sajtó. A mit ő azonban főképen akar mondani, nemcsak az, hogy a sajtó rendkívül hatalmas, hanem az is, hogy hozzáadásul a presbyterián egyház történelmi irodalmához ő szeretné látni, ha másnemű irodalomból is nagy mennyiség hozhatnék napvilágra, s tételnék közös tulajdonává a presbyterián egyháznak. Vannak nekik számos becses értekezések a presbyteriánizmus védelmére, mint p. o. a „Jus divinum“ és Rutherfordtól a „Peaceable Plea for Presbyterianism (Békés védekezés a presbyteriánizmus mellett)“ s több mások, melyekkel a nép általában véve ismeretlen. Miért ne nyomtatnák ki s köröztetnék őket ezen könyveket a világ presbyteriánjai között, ha azok a jelen körülményekhez alkalmazhatók? Ha újra nyomatták a puritán irodalmat, ő nem tudja, hogy miért ne rendelkeznének a skót írók sorozatával a kellőleg úgynevezett theologia felől. Sokan közülök valószínűleg soha nem fognak többé találkozni Edinburghban; de ha a sajtó kellőleg használtatik, ő nem tudja, miért ne találkoznának minden héten és hónapban s miért ne tartatnék fenn találkozásuk folytonossága ily módon. Ő reméli, hogy a zsinat figyelme ki fog terjedni a sajtó nagy általánosságú fontosságára épűgy, mint történelmi művelődés közegére.

Dr. M'Lanclan, Edinburghból, szól a presbyterián egyház celta ágáról, mely nem jelentéktelen állást foglalt el annak történelmében, valamint jelen pillanatban is fontos helyet foglal el a skót presbyterián egyházban.

Monod tanár, Montaubanból, referál a presbyterián történelmi könyvtár egy fontos szakáról, mely néhány évvel ezelőtt nyílt meg Párizsban s mely az ő atyja, Monod Frigyes által gyűjtetett egybe.

Dr. Edmond, Londonból, úgy gondolja, hogy a sajtót népies irányban is kell használniok. Ezt nekik azáltal kell tenniök, hogy terjeszszék ki a körárusi (colporteur) rendszert és tegyék az ifjúsági irodalmat hatályosabbá. Szavait Dr. Edmond azon eszme pendítésével végzi, hogy az egyházak cseréljék ki egymással hittérítői és evangyéliomi irodalmukat.

Dr. Wilson, Limerickből, referál a sajtó használatáról Irhonban. Nem sok idővel ezelőtt az ir nép képtelen volt a sajtót használni; de most már kitűnő nemzeti nevelésrendszerök-nél fogva az ir-ek olvasó nép és kezdenek gondolkodó nép lenni. Meg volnának őket fosztva jobb kezöktől, ha nem használhatnák a sajtót s az egyház által forgalomba hozott irodalmat.

Dr. Hall, New-Yorkból, azt a gyakorlati ajánlatot teszi az összes presbyterián egyházak részére, hogy a központi helyeken eső egyházak gondoskodjanak magoknak tűzmentes épületekről a történelmi anyagok összegyűjtésére és biztosságban

tartására, minők t. i. a hivatatos, vagy személyi okmányok, melyek sok esetben az ily biztossági hely hiánya folytán vesznek el. Hogy ez ajánlat értékéről saját gondolatát kifejezze, ő csak azt mondja, hogy az inspirált ige mellett semminemű tudomány sincs, mely oly alkalmas volna ítéleteik csendesekké, szenvedélytelenekké és mérsékeltekké tevésére, mint az egyházak történelmének tudománya, mert ebből világosan látják, hogy az emberi fogalmak, kormányzó gondolatok, politikai ideák, családi eszmék és társadalmi tekintetek miképen módosították azon elvek tényleges gyakorlati alkalmazását, melyeket őket csiráikban, ha nem formáikban, megtalálhatnak az inspirált igében.

Cairns tanár, Edinburghból, mondja, lehet, miszerint valami közös organum fog valamikor a presbyteriánok részére létrejönni. Ez az ő gondolata szerint kiválólag kívánatos; de addig is kéri azon organumok szerkesztőit — kezdve a hirlapoktól egész az évnegyedes folyóiratokig, — melyek az itt képviselve levő különböző egyházakkal kapcsolatban állnak, hogy tartsák szemök előtt azon czélokat, miket ezen zsinat előmozdítani óhajt s közöljenek szívesen minden jóakaratu információt és értekezést, melyek e zsinatra vonatkoznak s melyek a presbyterián egyház catholicitását és egységét hangoztatják.

Dr. Stuart Robinson, Louisvilleből, proponálja, hogy adják hozzá Dr. Schaff indítványához, hogy „a zsinat ezen reményét fejezi ki, hogy az itt képviselve levő különböző egyházak hivatalviselő és más tagjai, munkáik megvétele és olvasása által pártolni és bátorítani fogják azon tudósok működéseit, kik magokat azon munkára adják, hogy a reformáció atyjáinak cselekedeteit és iratait napfényre hozzák.“

Dr. Gould, Edinburghból, mondja, bárki is tudja, ki hozzá van szokva az ily kutatásokhoz, minők az indítványban proponáltatnak, hogy rendkívül nehéz felfedezni azon kellő forrásokat, melyekből információ nyerethetik a különböző presbyterián egyházakat illetőleg. Ezért ő azt ajánlaná, utasíttatnék a bizottság, miszerint gyűjtson össze minden információt azon történelmi források felől, melyekből a különböző presbyterián egyházakról tudomás nyerethetnek.

Némi további észrevételek után Dr. Schaff indítványa elfogadtatik; Dr. Stuart Robinson pótléka pedig kiadatik az ügybizottságnak megfontolás végett.

E ponton Dr. Blaikie jelenti, hogy az ülés hátralevő részét egyes külföldi képviselők fogják rövid szólhatásra igénybe venni. Már az ülés elején jelentetett vala, hogy a külföld távol-eső egyes egyházaiból számosabb képviselők jelentek meg, mintsem a rendező bizottság előre tudta volna; s minthogy ennél fogva azon ülés, mely a külföldi egyházak képviselői számára jelölteték ki, távolról sem volt elegendő arra, hogy a szólni akaró külföldiek mindnyájan beszélhetek volna, ajánlatot s elfogadtatott, hogy jelen ülés vége engedtessek a külföldi képviselők rendelkezésére szólhatás végett.

Cargill, Ujzélándról, mondja, harmincz évvel ezelőtt egy társaság alakult Londonban Ujzélánd gyarmatosítása végett. Ugyanazon időben támadt a szabadegyház némely tagjaiban azon gondolat, hogy jó dolog volna oda saját népünköt telepíteni egy gyarmatot, mindazon szabadságokkal együtt, miket atyáik nyerének. Ily czélból a skót szabadegyház világi tagjai közül számosan egy társulattá alakultak s kiküldék az első te-

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

Melléklet az „Evangyeliomi protestáns lap“ 36-dik számához.

lepcsapatot Otagóba. Erős elszántságra és szilárd akaratra volt szükségök azon embereknek, kik ezen vállalatban megbirkóztak az első település nehézségeivel; de a mint az emberek özönlenni kezdtek a gyarmatba, templomok és iskolák építettek annak földén mindenhol és a hol a kezdet csak egyetlen lelkeszszel indult meg most ott 45 gyülekezet van az otagói zsinaton belül, melyek a múlt évben 27,500 fontot (275,000 ezüst forintot) adtak egyházi célokra, 7000 gyermeket fogadtak vasárnapi iskoláikban s missiókat tartanak fenn Khinában és az Ujhebridákon. A nevelésre kiváló gond fordítottatik s valahol a gyermekek elegendő számmal valának, iskola állittaték számokra és így az országban mindenhol vannak iskolák, melyek által a kellő nevelés lehetővé van téve a gyermekekre nézve. Vannak grammatikai iskoláik is a főbb pontokon, van egy nagy iskolájok Dunedinben és egy főiskolájok, öt, jól biztosított, tanári székekkel s az egyház legujabban azzal tetézte ez intézkedéseket, hogy egy theologiai tanárt is alkalmazott.

Fraser, Sydneyből (Ujdéliwalesből), szólván az ujdéliwalesi presbyterián egyházzól, mondja, hogy a gyarmatnak nagy szüksége volna jelenleg lelkészekre, szintúgy a létező egyházak számára, mint új munkatér felnyitására. Legujabban egy nagy kollégiomot építettek és néhány év múlva képesek lesznek megfelelő számú emberek képzésére; de addig is erős szózatot intéznek az anyaországhoz és Amerikához, hogy segítsék őket a lelkészi teendőikben.

Croil Montrealból (Kanadából) leteszi a zsinat asztalára a kanadai presbyterián egyház egyetemes gyűlésének jegyzőkönyvét s kifejezést ad azon meggyőződésének, hogy nagy jót fog e zsinat folyama eredményezni.

Erdmann német lelkész, Elberfeldből, mondja, hogy a német nép nagyrésze nagy érdeklődéssel viseltetik e zsinat iránt s felette óhajtja szorosabb egységre lépni presbyterián testvéreivel. Németország azon részében, honnan ő jött, a presbyterián rendszer nagy hatalom. Soha az előbbi időkben nem volt az evangyéliom náluk jobban elterjedve; soha nem volt annyi keresztyén társulatuk, mint a mennyi most van és a dolgok ily kinézésével ők reményvel néznek a jövőbe.

Balogh tanár, Debreczenből, időhöz mért szabatossággal jellemzi a magyar református egyházat, mely a multak annyi nyomásai és üldözései közepett hiven megőrzés drága örökségül hagyá fenn szabadságát, írási elveit. A magyar református egyház mindenkor autonomiájában kereste s találta biztonságának védőfalát és eleitől fogva életbevágó súlyt fektetett s fektet iskoláinak gondozására, fejlesztésére. Jelenleg a református elemi iskolákban 2700 tanító működik és majdnem 200,000 növendék tanittatik. A felsőbb oktatás és lelkészképzés végett a reformátusok öt kollégiomot tartanak fenn. A református egyház elvei a magyar nép természetének kiválólag megfelelnek s szilárd jellemek képzésére eleitől fogva közmondásos befolyással voltak. A magyarok ősi református egyháza jövőre is biztos reményvel néz ugy egyházi, mint nemzeti hivatásának fontos célja elé.

Revière, Vaudból (Svájcából) egyes érdekes informálásokot ad a svájci szabadegyház dolgai felől.

Délutáni ülés. Jul. 10.

Elnök: Dr. Knox, Belfastból.

Tárgy: ifjak keresztyén nevelése, vasárnapi iskolák.

Az előzetesen végzett dolgok közül megemlíthetjük a jövő

zsinat összeülési napjának kitűzését. A terminus ugyanis az 1880-ik év szeptemberének utolsó vasárnapja előtt eső keddre, vagyis azon hó 21-ik napjára lőn megállapítva.

Burton lelkész, Bellevilleből (Ontario tartományából), olvas „az ifjak keresztyén neveléséről.“ Első helyen szólván az egyháznak a gyermekekhez viszonyáról, ezzel kapcsolatban Burton lelkész hangsúlyozza, hogy a presbyteriánok tanítsák meg gyermekeiket azon előnyökre, miket élveznek, egyházuk tiszteletére s mindannak kerülésére, a mi szétvágná azon köteléket, mely őket atyáikhoz kapcsolja. A keresztyén nevelés kérdéséről azt jegyzi meg Burton lelkész, hogy a mostani nevelés tendenciája általában véve oda irányul, hogy elkülöníttessék a vallási a világitól. Ez hiábanvalóság. Aztán megcsudálatos dolog az, hogy ők tanítsák gyermekeiknek a Socrates és Confucius életét; de Krisztusról hallgassanak. Czivilizált pogányság az, ha valaki oly világi nevelésről beszél, melyből Krisztus élete kaján módra kizáratik. Skóczia a maga multjában vallásilag és világilag együttesen nevelt s a kettőt egybeszótte, és minő eredményvel? Lehet, hogy a vallásosság skót typusa nem minden országban non plus ultrája a presbyteriánizmusnak; de a nyugoti országokban ők azt tapasztalták, hogy a szent tudományban, az elvszilárdságban, a szent dolgok tiszteletében, az általános értelmiségben, józanságban és helyes irányu működésben azon tovaszálló generáció, mely azok (t. i. a skótok) iskoláiban, a bibliával és a rövidebb katechizmussal kezőkben, neveltetett, kevés versenyzőre és semmi fölebbvalóra sem, találkozik a nyugati czivilizáció uttörő mezején. A mi a biblia helyét illeti a közönséges iskolákban, legalább az evangyéliomokat tartásuk fenn ott. A reformáció egyházaira örökségképen maradt az, hogy tiltakozzanak az ifjusági nevelés világiasítása ellen, és nekik még kell mutatniok, hogy hivek maradtak megbízatásukhoz. A kor szelleme nevelést igényel. Kétségkívül a jelenkor szelleme lazult és feldúlt; a családi kötelékek felvannak dülva; a tisztelet megvonása és hiánya közönséges dolog. A tendencia az, hogy hagyassanak el a régi ösvények, azért, mert azok régiek és találtassék minden ujdonságban egy utópiális csira. — Mi nem engedhetjük meg, hogy az ősi határkövek elmozdittassanak, Szükségök van vasárnapi iskoláikban könyvtárakra, egy erkölcsi és egészséges hangu irodalomra. E könyvtárak nagyrésztben vallásos beszélyekkel, evangyéliomi ártatlanság történeteivel töltendők meg. Ő nem szereti a Wawerley-füzeteket a vasárnapi iskolák könyvtárainak polczain; de szereti a karmelhegyi búbajos próféta történeteit, mint nagyon szükségelt javítást a mai napok sentimentalizmusán.

Murray lelkész, Fokvárosból (Áfrika), szintén az ifjak képzéséről szól a zsinathoz, lévén az ő véleménye az, hogy az Ur maga helyet adott a gyermekeknek az egyházban, mit az egyház alig valósított meg. Az egyház legjobb pásztorai adják oda magokat az ifjak keresztyén nevelése munkájának s továbbá legyen a család, iskola és egyház összekötő kapocsban egymással, és az ily kapocs nem törethetik ketté.

Dr. Nicolls, St. Louisból, azt tartja, hogy Istentelen és végzetes nevelés volna az ifjak számára az, a mely a tudást felelibe emeli az igazságosságnak. Midőn az értelem elég merész a lelkiismeret felett uralkodni és azt lábbal taposni, a diabolizmust legrosszabb formájában látják magok előtt. Az értelmi gonoszság az, a mi mindig legrosszabb. Ha sikerülne az embereknek pusztán oly világi iskolákat állítani fel, a melyből a vallásos gondolat gondosan ki volna küszöbölve, az a siker, végső romlás

volna. Igazság, nem tudás, a legfőbb törvény az emberre nézve; és a lelkiismeretnek, mely törvényt szab és igazságról tesz bizonyosságot s nem az értelemnek, mely tudás után kiált, kell az emberben uralkodnia. Az a nevelés, mely nem törekszik a lelkiismeret felvilágosításán, hogy az tisztán láthassa az Isten akaratát, nemcsak gyökerében hiányos; de rabszolgává teszi az embert. Az emberek lehetnek a legépenségebb rabszolgák az értelem alatt; de sohasem a felvilágosult lelkiismeret alatt. A keresztyén nevelés igazi szabadságot ad az embereknek s a nemzeteknek nagy érdekek áll abban és a mire legnagyobb szükségök van, az, hogy annak fontossága megvalósítsák. Dr. Nicolls tovább menve hangsúlyozza, hogy ők Isten igéjéből úgy találják, hogy a nevelési rendszer azon förendszer, mit Isten az ő egyházának megszilárdítására és folytonos fenntartására e földön rendelt. Az egyház legnagyobb sikere nevelés által éretett el, nem hódítás által. Skócia iskolái sokkal többet tettek, mint bármely parlamenti végzés, vagy királyi charta ama tiszta evangyéliomi egyház megalapítására a skót nép közt, mely szilárdan áll, rendületlenül, mint Ben Lomond (ez a Ben Lomond egy híres skót hegy Stirlingmegye északnyugoti részén. B. E.) azok hegyei között. Róma hűsége gyermekei iránt — jegyzi meg szónok — bámulatra szólít bennünket s aztán tovább menve jelzést tesz a világiasító befolyásokról. Igen nagy változások előestéjén állunk — mondja ő — a nevelés módját illetőleg — egy világiasító mozgalommal szemben. Nagyon bajos képzelni egy józan, egészséges iskolatermet, melyből minden vallásos oktatás távol van. Az ember bárminemű vallásos hit mellett erősebb, mint az ember műveltség mellett, de vallás nélkül. Dr. Nicolls annak hangsúlyozásával végzi szavait, hogy a mi őket, mint apostoli egyházat jellemezni tartozik, az az ifjak nevelése.

Dr. Hall, New-Yorkból, védi a vasárnapi iskolai lecczék nemzetközi sorozatának általánosabb adoptálását. Van ok hinni, hogy minden urnapon, öt és hat óra közt, milliók vannak az angol nyelvű gyermekek közül közösen és egyidejűleg elfoglalva ugyanazon leccze tanulással. Szónok jelzi ezen egyforma leccze-rendszer hasznait. Egyszersmind nagy előnyt meritnek ezen rendszer elfogadásából a gyenge egyházak és missiói állomások a rokonszenv érzésénél és azon erőnél s lelkesedésnél fogva, mit annak gondolóra vétele nyújt, hogy sokan vannak ugyanazon munkával ugyanazon időben elfoglalva. És egy nemes irodalom teremődött ezen nemzetközi rendszer folytán.

Chancellor lelkész, Belfastból, azt tartja, hogy igyekezniök kell gyermekeiket hasznosvultuság tekintetében még magasabb fokra emelni, mint az a multban közönséges volt; és ez végzendő szerinte azáltal, hogy kellő házi tekintély gyakoroltassék, a gyermekeknek a nagyobb és kisebb katechismus tanítassék és úgy neveltessenek, hogy e világot egy missiói mezőnek tekintsék, mely Krisztusnak megnyerendő.

Willis igazgató Londonból, úgy véli, hogy a vasárnapi iskolai tanítás gyakran igen részletes volt azokra nézve, a mik, ha ő ily kifejezést használhat valamely írási dologgal szemben, csekély dolgok, részszócskák szavak helyett és szavak gondolatok helyett; s hogy a gyermekek képessége nem vétetett gondolóra Isten igazságainak velök közlésénél. A nagyobb katechismus igen tudományos szerinte a vasárnapi iskolába járó ifju személyekre nézve.

Dr. Plumer, Délkarolinából, szorgolja, hogy a szülők fordítsanak több tekintetet, mint, ő fél, hogy eddig szoktak for-

ditani arra, hogy a kegyesség korán gyökeret verjen a gyermekek sziveiben és e végre a szülők kormányozzanak jól, tanítsanak jól, éljenek jól és imádkozzanak jól.

Kintore gróf referál azon szokásról, mit ők az Északon gyakorolnak, hogy t. i. a lelkész felveszi a lecczét, mi a jövő vasárnap délutánján fontolás alá veendő s arról magyarázatot ad, így nyújtván a tanítóknak becses czélzásokat.

Dr. Cooper, Alleghanyból, mondja, hogy a lelkészeknek be kell gyülekezeteik ifjainak szivét tölteniök annak érzésével, hogy azok idvezitendő lélekkel birnak.

Calderwood tanár, Edinburghból, jelzi, hogy a különbség Amerika és az ő hazájok közt a vasárnapi iskolákat illetőleg abban van, hogy Amerikában szembetűnőleg minden osztályu gyermekek járnak a vasárnapi iskolába; Skóciában pedig nem úgy van.

Balfour lelkész, Edinburghból, mondja, hogy ők, mint lelkészek, mindnyájan kezdik érezni, hogy mulasztást követtek el az ifjakat illetőleg; most már azonban a lelkészek közül sokan törekednek valamit csepegtetni az ifjak sziveibe minden vasárnap. Az ifju emberek kérdésére vonván a figyelmet, megjegyzi Balfour lelkész, hogy azok a legfontosabb elemet teszik bizonyos értelemben gyülekezeteikben és hangsúlyozza az ifjak azon társulatainak becsét, melyek gyülekezeteikkel kapcsolatban vannak alakulva, úgy hetenkénti esti tudományos, mint vasárnap reggelenkénti buzgalmi és irástanulási összejöveleteiket illetőleg.

Dr. Hoge, Richmondból, mondja, hogy nekik van ugynevezett kiseddi, vagyis kezdő osztályuk vasárnapi iskolájokban, a hol az ifju gyermekek képes lecczék által taníttatnak; és alig tud valami megindítóbbat, mint hallani, hogy azon két, vagy három éves gyermekek, kik még alig tudnak beszélni, miként éneklék a kedves kis himnuszokat saját otthonjuk körében. Azután érdekes módon szól a korai megtérés több esetéről.

Dr. Eells, San Franciskóból, annak szükségét akarja megjegyyezni, hogy a gyermekeknek oly oktatás adassék, mely azokra későbbi éveikben is behatással legyen, még ha nem is lesznek gyermekükben keresztyénekké.

Dr. Crosby, New-Yorkból, két gondolatot állít előtérbe; először, nem kell különbséget tenniök gazdag és szegény közt a vasárnapi iskolára nézve. A vasárnapi iskola ne a szegények, hanem a gyermekek számára legyen. Azután a lelkészek és vének tegyék képesekké magokat azon munkára, hogy a gyermekeket az igazságban neveljék. Legyen az egy kiváló rész saját kiváló vizsgálódásuk és előkészületök körében. Igen gyakran az a baj, hogy nem tudják, miként bánjanak a gyermeki lelkével.

Gillies, zsinati aljegyző, egy indítványt olvas föl, melyet Dr. Plumer, New-Yorkból, nyújtott be avégre, hogy a zsinat vegye jegyzőkönyvre saját értelmét az ifjak keresztyén nevelésüek, mint egyházi feladatnak s egyszersmind keresztyén szülékre tartozó köteletségnek, fontossága felől; különösen vegye jegyzőkönyvre saját értelmét az ezen tárgyra vonatkozó, fennkölt keresztyén hangu, értekezések becsé felől és fejezze ki reményét, hogy a képviselve levő különböző egyházak komoly megfontolás alá veszik a kérdést, úgy hogy véleményét érleljenek a dologról, míg a zsinat jövő összeülése bekövetkeznék.

Ez indítvány egyhangulag elfogadtatik.

Az ülés hátralevő csekély részét ismét egyes külföldi képviselők veszik rövid szólásra igénybe.

Mitchell lelkész, Ceylonból, mondja, hogy már sokkal ezelőtt a holland református egyház iskolákat és templomokat állított fel a szigeten s a presbyteriánok ott kielégítő sikerrel végzik munkájukat.

Dusek cseh lelkész, Kolinból, rövid rajzot ad az iskolák állapotáról Csehországban s mondja, hogy ott az egyházzal összeköttetésben van 50 iskola 3000 növendékkel; míg a nagy feladat abban áll, hogy a gyermekeket megőrizze a római katólikus tanítóktól.

Rother lelkész, Liebnitzből, beszél a nevelésről keleti Németországban, mondja, a mivel meg kell küzdeniök, az, hogy a tanítás az írások részletein halad tova, és így a nép sohasem ismeri meg az írások összességét.

Henderson tanár, Rómából, mint az olasz szabadegyház képviselője, mondja, hogy az evangyélizálás munkájának, mely Olaszországban foly, reményteljesnek kell tekintetnie. A pápaság siker reményével támadtathatik meg. A sajtó most már szabad; a nevelésre gond fordítatik és az evangyéliom prédikáltatik gát, vagy akadály nélkül. — A kommunikálók száma az evangyéliomi egyházakban nem nagy, a waldensi völgyek kivételével, mintegy 6000-re menvén.

Pozzy, Pauból, a francia szabadegyházra hívja fel a figyelmet. Azon egyház bir 46 gyülekezettel, 3500 kommunikálóval és 9700 taggal, vagy hallgatóval.

Az elnök a discussio bezártául, kifejezi azon meggyőződését, hogy azon legkitünőbb szolgálatok egyike, miket Dr. Blaikie tett ezen zsinatnak, abban áll, hogy a kontinensi egyházakból a testvérek oly sokan hoztak egybe. Ezen testvérek, mindannyian nagy nehézségekkel szemben, rokonszenveket és imáikat kérik és ő óhajtja részökre, hogy azon meggyőzéssel térjenek vissza hazájokba, hogy a nagybritanniai és amerikai egyházak jobban melléjük állnak a jövőben, mint álltak a multban.

Erre a jelen zsinat utolsó tanácskozási ülése az elnök benedictiójával feloszlik, jó a zárulás este.

(Folyt. köv.)

Bethlendi Endre.

Levél Csehországból.*)

Tiszteletes ur! Keresztszalag alatt küldöm a cseh- és morvaországi evang. ág. és helv. hitv. egyház rövid schematismusát két példányban azon benső kéréssel, miszerint ön ezen iratka megjelenését a kedves Ev. Protestáns Lap"-ban jelenteni és egyszersmind mindazt fejtegetni kegyeskedjék, a mit a schematismus tartalmaz. Talán vannak a magyar reformátusok, nevezetesen a lelkészek közt olyanok, kik a mindkét hitv. ev. egyház jelen állapotával közelebbről megismerkedni kívánnak.

Végre kérem, méltóztassék felemlíteni azt is, hogy ezen iratka példánya nálam 20 krajczárért kapható és hogy tiszta jövedelme Óber Kraupen szegény reform. község javára fog fordíttatni

Teljes tisztelettel s testvéri üdvözlettel az Urban
Ober Kraupen, 1877. aug. 11. a. sz.

Smetánka Ferencz
ref. lelkész.

*) A tartalmas névtár megérkezett, mihelyt rá jön sor, bővebben méltóztatjuk. Óhajtjuk, hogy a hussiták bátor utódjai, az annyit szenvedett s most is nyomorgó cseh prot. testvérek, kik Boicskai korában szövetségeseink voltak, méltó rokon-zenvre találjanak magyar testvéreiknél.
Szerk.

K Ü L Ö N F É L É K.

— Csécsi Miklós makói ref. lelkész régi forró vágyát valósítandó a skót ref. egyház beléletére, különösen a lelkék megnyerése s élénk buzgóságban tartására vonatkozó eljárásokat s intézkedéseket tanulmányozni, fősúlyt fektetvén a népies egyházi irodalom működése és hatására, — elutazott Edinburhba s oda f. é. aug. 30-án szerencsésen meg is érkezett, fogadtatván Bethlendi és Ambrus magyar theologusok által. — A derék Csécsi ajánlólevelekkel ellátva több időt fog skót hit-rokonaink közt tölteni, tanulmányához szép sikert kívánunk. — A túlzó skótoskodás (skotomania) nem lehet ideál, de a skótoktól való félelem, a skót iszony (skotophadia) sem indokolt s alapos. A mi valóban keresztyéni, üdvös és életrevaló, azt keresni és felfogni kötelesség.

— Debreczen. A h. h. egyház által fentartott 8 osztályu leánynevelő-intézet bevétele volt a tandíjakból a lefolyt tanévben 4073 frt, kiadása tanszemélyzetre 3400 frt; felesleg 673 frt, melyből 30 százalék az igazgató-tanár érdemjutalma. Tanszerekre évenként 60 frtot fordít az egyház ez intézetnél.

— Oberlin egylet, az elzászi, Steintalbeli kis gyermek iskolák alapítója a kegyes ev. lelkész Oberlin nevére neveztetik e jótékony egylet. Célja a ker. gyermek iskolák szervezése és terjesztése kapcsolatban a községi diakoniával. Központi hatóságának széke Berlin, az igazgató bizottság egyik tagja gróf Moltke fővezér is.

— Szatmár-Németi. Megjelent az idevaló h. h. gimnázium hetedik évi Értesítője az 187⁶/₇. tanévről, szerkesztette Récz István igazgató. 8r. 25. l. Tanárok száma 3 A 6 osztályban tanulók száma év végén 177, ebből református 137. Tanári nyug- és gyámintézet alapított 187⁴/₅-ben, összes alap 4151 frt 6 kr.

— Quakerek száma Angliában jelenleg 14,441, tehát 188-al több mint tavaly, a halandóság csekély volt, miután a quakerek életök szabályossága és egyszerű voltánál fogva rendszeren hosszú életűek (Christianisme).

— Schaff Filep new-yorki hittanár meglátogatta a sinai hegyi zárdát a szent Katalin nevűt, hol a „Sinaiticus“ biblia szöveg felfedeztetett.

— Pitest. Az erdélyi ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsa (aug. 19.) határozta „a missiói lelkész működése az igazgató tanács várakozásának megfelelő nem lévén, a díjlevélben foglalt költségeknek eleget nem tévén s a pitesti egyház-község, s különösen annak iskolája felügyeletét elhanyagolván: ez év végével a missiói teendőktől felmentetni határozatott“.
(E. Pr. K.)

— Sáros-Patak főiskolájáról egy buzdító felhívás járja be számos lapokat, benne az is mondatik: kórháza a fokozottabb igényeknek is képes lesz megfelelni. A debreczeni kollégium kórházára is ráférne jókora reform. Hát a rég tervelt debreczeni alumneum ügye még is alszik? Mindkét ügyben sürgős intézkedésnek volna helye. — Ki kezén akad meg ez ügy?

— Kis-Ujszállási Értesítő. Megjelent „Első értesítő a kisujszállási VI. osztályu reformált gymnasium és népiskolákról az 187⁶/₇. tanévről“. 8r. 15 l. Érdekes történelmi előszó vezet a részletekben, van 5 tanár és 4 mellék tanár. Tanulók száma a gimnáziumban 77, ebből ref. 57, helybeli 49. — Szomoruan értesültünk, hogy Kis-Ujszálláson egyházi iskolában a vallástanítását az 5. és 6. osztályban hetenként egy órára

szállították le; a felső hatóság figyelmeztesse a berendező urakat e nem helyeselheto eljárásra. Maholnap márcsak 1/2 óra fog jutni tán a vallásra, s aztán annyi sem! Bizony megérjük, mint volt a mult században a magyar nyelv, hogy a vallás magukban a felekezeti iskolákból száműzött leend.

— **Belrendtartás.** Megjelent „Gymnasiumi belrendtartás a debreczeni ref főiskolában” a mint az egyházkerület által helybenhagyatott. 8r. 19 l. Tartalma: 1. Igazgatás. 2. Igazgató tanár. 3. Az osztálytanár. 4. Az egyes tanárok. 5. Tanárkari gyűlés. 6. Osztálytanácskozmány. 7. Ellenőrző tanácskozások. 8. A tanulók felvétele. 9. Az évi tanfolyamról és szünidőről. 10. Fegyelem. 11. A vizsgálatokról. 12. Érettségi vizsgálat.

— **Isten titkainak sáfárai** czim alatt az „Erdélyi prot. Közlöny” 34. számában egy vezércikk közöltetett, mely az orthodoxokról ferde, egyoldalú felfogással nyilatkozik; Pál apostolt is besorozza a modernesek közé, mintha Pál a Krisztus személyének természetfeletti voltára mi sulyt sem fektetett volna. A hit őst mélyebben kellene tanulmányozni, az „új érzületet”, az új hit, s a hitfejedelmé idézi elő, s ez új érzületnek épen nem ellenségei az orthodoxok. Elfelejté czikk író, hogy Pál tanítá a hit általi megigazulást, ez általi békét Istennel a mi urunk J. Krisztus által, az új érzület ily béke nélkül gyökértelen növény.

— **Saint-Louis** (Missouri). Az idevaló német prot. árvaház leégett, 1700 árva maradt egy éj alatt fedél és minden nélkül. — Azonnal siettek aláírásokkal segélyül, sőt némely jóakarók a szerencsétlenség enyhítésére bálakat rendeztek. De az intézet igazgatósága ez utóbbi eszköz használata ellen tiltakozott, kinyilvánítván, hogy e bálók rendezése tudta és akarata nélkül történt, s ily módon nem kíván pénzhez jutni, számít egyedül az árvák barátja nagylelkűségére, azt óhajtván, hogy „az árvaház az egyháznak ékessége legyen, nem pedig meg nem tisztelésére alkalom.” Nálunk mindenre tánczczal, bállal keresik a pénzt.

— **Basel.** Az Evangyéliomi Szövetség egyetemes összejövele helyül Basel választatott.

— **Bonn.** Az ó-katholikusok 4-ik zsinata Bonnbán tartott máj. 23, 24, 25.—27 lelkész és 70 világi lévén jelen.

— **Bern.** A helvét ó-katholikusok máj. 23. itt tartották gyűlésöket, ez egyház tagjainak száma 70,000, lelkészei 70.

— **Pozzy** műve. Egy ref. lelkész szept. 2-iki kelettel írta hozzánk, „A ma jött 35. számú lap Könyvészetére vonatkozólag van szerencsém tudatni, hogy Pozzy könyve ismertetését nem sok idő múlva el fogom küldeni.” Szives örömmel fogadjuk.

— **A keresztyének összes száma** tesz jelenleg 307 milliót, s folytonos emelkedésben van; a **Védát** vagy brahminok szent könyveit követők száma Krisztus előtt négyszáz évvel még 200 millió volt, most 134 millió, s folytonos hanyatlásban van; az **Izlám** vagy **Korán** követői 157 millióra mennek, azonban hanyatlás van náluk is; a **Tripitáka** vagy **Buddhisták** szent kánona követőinek száma 156 millióra megyen, de most hanyatlásban van; a **chinaiak** vallásos hagyományait vagyis: a **Confucius** és **Laotse** tanait követők száma tesz szinte 156 milliót; egyéb **pogányság** vallásos hagyományainak követője 87 millióra megyen. Az **Avesta**, **Zendkönyvek** vagy **Zoroászter** tanai követőinek száma valaha magas

emelkedésben volt, de folytonos hanyatlásban lévén ma csak 100 ezeret tesz; az **izraeliták** összes száma 3 millióra, vagy **Dieterici** hires statisztikus szerint 5 millióra tehető, (kiszérint a keresztyének száma is 335 millióra rug); a régi **görög** és **római** hitregéknek s vallásos okmányoknak követői **Krisztus** születésével elenyésztek; noha még a **Krisztus** előtti utolsó században a görög-római culturvilágban a legnagyobb számmal voltak. Ezek szerint a földön élő emberek összes száma: 1000.100,000, vagy **Dieterici** szerint 1030.100,000-re megy. — **Legrégibb** az **Isten** igéjének okmánya, mintegy 6000 éves a szó és írásos kijelentés együtt, legifjabb az **Izlám**, csak 1257 éves. (R. K.)

— **Uj Hebridák** on kezdett missiója a skót-angol prezbiteri egyházaknak 25 év előtt kezdődött, áldásos volt, van 1000 tagja az egyháznak, 62 iskola, 2000 tanuló, két sziget egészen keresztyénné lett, a többi 8 közel van hozzá, egy öltő után remélhető a szigetcsoport keresztyénítése.

— **Öngyilkosok** száma **Franciaországban** 1875-ik évben 5472 volt, 145-el kevesebb mint 1874-ben.

— **Butler** **Jozefa** angol hölgy a közerkölesiség körül tisztelt nőapostola, szept. 9-én Genfben e tárgyban tartandó congressus sikeréért imára hívja fel a bukott emberiség egy részének felemeléseért fáradó s érdeklődő lelkeket.

— **Laveley** ellenfele. „A katolikus népek jövője.” **Irta** **Báró Haulleville**. Magyariták **Varga József** és **Zibrinyi Gyula**. **Esztergom**, 1877. (**Buzárovits Gusztáv**) 186 l. — **Vita** munka **Laveleye** azon iratára, melyben állítja, hogy csak a protestáns vallású népek haladnak mindenben. — (**Magyar Sion**.) **Imé** megjelent a **Lapunk** szerkesztősége közvetítésével kiadott magyar **Laveley** ellen magyarul az erős czáfolat. — A **katholicismus** igen tevékeny.

— **Pfleiderer** műve a paulinismus felett „az első kori theologia történetéhez adalék” megjelent angol fordításban is. Az angol ítések erős kifogásokat tesznek szerző sok kényállit-mánya ellen.

I z e n e t. M. S.-nak, K. E.-nek, D. L.-nak. A küldemények itt, alkalom szerint jönnek, köszönet értök.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Könyvhirdetés.

„Jézus példázatai homiliákban”

még mindig megrendelhetők alulirtnál Ágthelekről, u. p. Csap. — Az I. füzet 1 frt 20 kr., a II. füzet 1 frt 50 kr.

A szegényebbeknek féldijért még mindig szolgál

Pazar István,
ref. lelkész Ágtheleken.

2—2